

İlk "Friedman Özgürlük Ödülü"nü Peter Bauer Kazandı

Amerika'da yerleşik Cato Enstitüsü ilki bu yıl verilen Friedman Ödülü'nü Peter Bauer'in kazandığını açıkladı. Piyasa Dergisi olarak Cato'nun bu konuyla ilgili açıklamasını ve Bauer'in özgürlük fikrine katkısı üzerine küçük bir yazıyı okuyucularımıza sunuyoruz:

Cato Enstitüsü, Friedman Ödülü'nü ilk olarak kazanan kişinin, London School of Economics'in kıdemli profesörlerinden, seçkin İngiliz iktisatçı Peter Bauer olduğunu ilândan gurur duyar.

Ödül 500 bin dolardır ve Profesör Bauer'e 9 Mayıs 2002'de, Washington D.C.'de Cato Enstitüsü'nün 25. Yıl Yemeğinde takdim edilecektir. Nobel ödüllü iktisatçı Milton Friedman adına tesis edilen ödül, her iki yılda bir özgürlüğün ilerlemesine önemli katkılarda bulunmuş bir kişiye verilecektir. M. Friedman ödül töreninde hazır bulunacaktır.

Profesör Bauer gelişme/kalkınma ekonomisindeki önemli çalışmalarından dolayı ödüle lâyık görülmüştür. Bauer bu alanda yıllarca merkezî planlamaya ve yabancı yardıma dayanan devlet öncülüğünde kalkınma politikalarına karşı adeta tek başına direnmiştir. Bauer'in 1948 ile 2000 yılları arasında, Rubber Industry tarafından yayınlanan kitapları, fakirliğin kendi kendini sürdürdüğü fikrine inanan hâkim kalkınmacı ortodoksiye meydan okumuştur.

Yarım asırlık bir akademik hayatta Bauer, global ekonomik özgürlüğün konuşmaktan çekinmeyen bir müdafii olmuştur. Kendisinden önceki klasik liberaler gibi Bauer, ticaretten gelen dinamizmi görmüş ve ticarî bağlantılar tesis edemeyen ülkelerin kaçınılmaz olarak fakirliği daimileştireceğini vurgulamıştır.

Bauer dünyanın üçüncü dünya diye adlandırılan kısmının servet birikimini gerçekleştirmekten aciz olmadığını gösterdi. Bu görüş, bir "fasit fakirlik dairesi"nin var olduğunu ve fakir ülkelerin kendi kendilerine yeterli sermaye oluşturmaya muktedir olmadığını ileri süren kalkınma uzmanı görüşlerine tersti. Uzmanlara

Peter Bauer Friedman Özgürlük Ödülünü Kazandı

rağmen, Bauer'in Malezya kauçuk endüstrisindeki küçük sermaye sahipleri işletmeler üzerindeki ve Batı Afrika'daki küçük ölçekli tüccarların önemi üzerindeki çalışmaları onu servet birikiminin fakir ülkelerde de mümkün olduğuna ikna etti.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve bütün dünyada daha açık piyasalara doğru hareketlerin ortaya çıkması kalkınma iktisadını değiştirdi ve Bauer'in piyasacı liberal görüşlerini teyit etti.

Bauer'in serbest ticaret ve özgür insanlar üzerine oturan liberal ilkelere bağlılığı, onun dünyanın her yanındaki fakir insanların vakarına, akıllılığına ve kabiliyetine duyduğu derin hürmeti yansıtmaktadır. Bu tavır, "sahte bir konsensus" imal eden kalkınma uzmanlarının hükmedici tavrıyla kesin bir çelişki içindedir.

Budapeşte'de 1915'te bir muhasebecinin oğlu olarak dünyaya gelen Peter Bauer 1934'te, Gonville ve Caius Koleji'nde ekonomi okumak üzere İngiltere'ye gitti: Daha sonra aynı yerde çalışmaya başladı. 1960'dan 1983'e kadar London School of Economics and Political Science'da hocalık yaptı. Halihazırda aynı yerde kıdemli profesördür. 1982'de hayat boyu lord ünvanını aldı ve ayrıca British Academy'nin üyesidir. Bauer bugün 86 yaşındadır.

Cato Enstitüsü'nün başkanı Ed Crane Profesör Bauer'i överek şunları söyledi: "Peter uzun bir süredir Cato'nun dostları arasında. O sağlam ekonomi teorisinin ve özgürlüğün teşvikine cesaretli bağlılığıyla çoğumuzun kahramanıdır."

Özgürlük davasının büyük isimlerinden Milton Friedman cömert bir şekilde geçen yıl isminin bu ödüle verilmesini kabul etti. Friedman bir denemesinde şöyle dedi: "Makul derecede özgür bir toplumda yaşayacak kadar şanslı olan ve burada büyüyen bizim gibi kimseler özgürlüğün önemini yeterince kavramamaya teşnedir. Özgürlüğü sanki her halükârda sahip olacağımız bir şeymiş gibi düşünüyoruz. Bu Batı'da bizi daha kayıtsız hale getirmiştir. O yüzden özgürlüğün önemini vurgulayan bir ödül son derece önemlidir". Dünyanın her tarafında özgürlük davasını geliştirecek şekilde davranan ve kişisel olarak çok güç ve ciddi maliyetler içeren şartlar altında özgürlüğü teşvik etmek için çalışan pek çok insan var. Ödüllerini hak eden insanların sayısı ödüllelerden fazladır".

Özgürlük ödülünü kazandığı kendisine bildirildiğinde Prof. Bauer şunları söyledi: "Milton Friedman Özgürlüğü Geliştirme Ödülü'nü kazanan ilk kişi olmaktan daha iyi bir şey düşünmüyorum. Şeref duyuyorum. Uzun zamandır Cato Enstitüsü ve Milton Friedman'a hayranım ve her ikisi tarafından onurlandırılmaktan daha hoş bir şey olamaz".

Uluslararası Seçme Komitesi, bireysel özgürlüğü geliştirmede Milton Friedman'ın rolünü bilen şu 9 kişiden oluşmaktaydı: İngiltere eski başbakanı Margaret Thatcher, Çek Parlamentosu Başkanı ve eski Çek Başbakanı Vaclav Klaus, İtalyan Savunma Bakanı Antonio Martino, Hong Kong/Tayvanlı işadamı Jimmy Lai, Perulu yazar Hernando de Soto, FedEx başkanı ve direktörü Frederick W. Smith,

Londra'daki IEA'nın başkanı John Blundell, Cato Enstitüsü Başkanı Ed Crane ve Milton Friedman'ın eşi iktisatçı Rose Friedman.

Profesör Bauer'in Özgürlüğe Katkısı

21. yüzyılın başında, dünya ekonomisindeki en cesaretlendirici akım merkezî planlamanın çöküşü ve piyasaların yayılması oldu. Bu durum hem refah hem de anayasal yönetimin korunması açısından derin etkiler yaptı. Bu zaferlerin hem habercisi olan ve hem de ortaya çıkmasında önemli rolü olan, London School of Economics'te kıdemli iktisat profesörü Peter Bauer'in çalışmaları böylece haklı çıktı.

Bugünkü avantajlı mevkimizden, Profesör Bauer'in Üçüncü Dünya iktisadî kalkınması hakkındaki devlet karşıtı yaklaşımına, II. Dünya Savaşı sonrası döneminin entellektüel ikliminin ne kadar kapalı olduğunu kabullenmemiz çok zor. İsveçli ve daha sonra Hayek'le bir Nobel ödülü paylaşan Gunnar Myrdal hâkim geleneği 1956'da şu sözlerle ifade ediyor: "Sorunu anlamak için zaman ve emek harcayan, az gelişmiş ülkelerin akıl hocalarının hepsi ilerlemenin birinci şartı olarak merkezî planlamayı tavsiye ederler". Tecrübe edilen şu ki, çok yakınlar kadar geleneksel/ortodoks kalkınma ekonomi bilimi Üçüncü Dünyanın refaha ancak merkezî planlama, otarşik ticaret politikaları ve devlet kontrolündeki yatırımlar vasıtasıyla kavuşacağına inanmakta ısrar etti. *West African Trade* (1954), *The Economics of Underdeveloped Countries* (1957), *Dissent on Development* (1971), *Equality the Third World and Economic Delusion* (1981), *Reality and Rhetoric* (1984), *The Development Frontier* (1991) ve *From Subsistence to Exchange* (2000) gibi kitaplarda, Bauer inatla ve inandırıcı bir şekilde hâkim geleneği yerinden sarstı.

Profesör Bauer, kalkınma uzmanlarının fakirliğin kendi kendisini sürdüren daimî bir kader olduğu, merkezî planlamanın ve geniş ölçekli sermaye yatırımlarının büyümede öncelikli tercihler olması gerektiği gibi yaygın inançlarını dikkatli gözlem yeteneği ve sağlam muhakemesi marifetiyle temelinden çürüttü. Bauer dış yardımın, sınırlı göçün, nüfus politikalarının ve ticarî sınırların iktisadî büyümenin nasıl önünü kestiğini gözler önüne serdi. Ayrıca, matematiksel şekillerin basit iktisadî büyüme modellerinde gelişigüzel kullanımına karşı iktisatçıları uyardı ve büyüme safhaları modellerinin temellendirildiği tarihî determinizmi de eleştirdi. 1997 itibarıyla, Dünya Bankası, hatasını anlamamanın mahcubiyetiyle kalkınma raporunda şunları itiraf etti: "Devlet kontrollü müdahaleler piyasa başarısızlıklarını arttırmaktadır ve bunları düzeltmek için de yine devlete merkezî bir rol tayin edilmektedir. Ancak, bu dünya görüşünün altında gizli olan kurumsal varsayımlar, bugün hepimizin fark ettiği gibi fazlasıyla tekdüze."

Pek çok devletçi kalkınma uzmanı, Üçüncü Dünyadaki fakir insanların çoğu-

Peter Bauer Friedman Özgürlük Ödülünü Kazandı

nun müteşebbislik kabiliyeti olmadığı ve ancak geniş devlet müdahâlesi vasıtasıyla fakirlikten kurtulabilecekleri varsayımı ve anlayışıyla çalışmalarını sürdürdü. Bauer, bu himayeci teoriyi reddetmiş ve müdahaleciliğin, devletçiliğin ve sosyal mühendisliğin çözüm değil asıl problemin kaynağı olduğunu ispatlamıştır. Bauer sayesinde, bugün, dünyanın kalkınmasında yolu planlamanın değil piyasanın açacağı görülmektedir.

Çeviren: Özlem YILMAZ

* CATO Enstitüsü'nün Açıklaması.